

CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA

ЦЕНТР ПО ПРАВАМ
ЧЕЛОВЕКА В
МОЛДОВЕ

THE CENTER FOR
HUMAN RIGHTS
OF MOLDOVA

MD-2012, Moldova, Chişinău,
str. Şfatul Ţării, 16

Tel: 234 – 800; Fax: 225 – 442
E-mail: cpdom@mdl.net

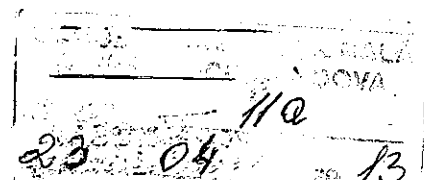
13. 04. 2013 nr. 02-10/4
la nr. _____ din _____

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpuşneanu nr. 28,
Chişinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

Prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. c) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, articolele 38 alin. (1) lit. c) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995 și articolul 31 din Legea cu privire la avocații parlamentari nr. 1349-XIII din 17 octombrie 1997

I. AUTORUL SESIZĂRII

Anatolie Munteanu

Avocat parlamentar, director al Centrului pentru Drepturile Omului din Republica Moldova

Municipiul Chișinău, str. Sfatul Țării 16

Tel: 022 234800; 022 222224

Fax: 022 225442

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Prezenta sesizare are ca obiect de examinare prevederile art. I p.1) și p.2) și sintagma "în ultimele 3 luni de ispășire a pedepsei închisorii" din art. II p.2al Legii pentru completarea unor acte legislative nr. 34 din 24.05.2012.

III. EXPUNEREA PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ADUSE ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

La 24 mai 2012 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 34 pentru completarea unor acte legislative. Scopul legii este introducerea, ca măsură de siguranță, a instituției castrării chimice a infractorilor ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală a altor persoane, inclusiv a minorilor. Astfel, castrarea chimică a completat șirul măsurilor de siguranță, specificate în art. 98 alin. (2) din Codul penal, care au drept scop înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea faptelor prevăzute de legea penală.

Conform art. 104¹ din Codul penal castrarea chimică se aplică obligatoriu de către instanța de judecată, ca măsură de siguranță, pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute în art. 171 alin. (3) lit. a) și b), la art. 172 alin. (3) lit. a) din Codul penal, indiferent de pedeapsa principală aplicată. Castrarea chimică poate fi aplicată de către instanța de judecată pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.171 alin.(2) lit.a), alin.(3) lit.c)–f), la art.172 alin.(2) lit.a), alin.(3) lit.a¹)–e). Castrarea chimică se efectuează de către instituțiile medicale în comun cu instituțiile penitenciare, conform Regulamentului aprobat de Guvern, în ultimele 3 luni de ispășire a pedepsei, după rămânerea irevocabilă a sentinței de condamnare. Hotărârile judecătorești privind aplicarea castrării chimice se execută de către instituțiile medicale în comun cu instituțiile penitenciare.

Parlamentul a adoptat această lege după ce, anterior, Președintele Republicii Moldova a refuzat să o promulge, considerînd necesară reexaminarea acesteia de către legiuitor sub aspect conceptual, cu consultarea societății civile.

În opinia avocatului parlamentar, reglementarea juridică a institutului "castrarea chimică", în condițiile cadrului normativ în vigoare, ridică mari probleme în raport cu normele constituționale și standardele internaționale, implicînd, în special, riscul de a fi considerat tratament inuman și degradant, și imixtiune în viața intimă, familială și privată. În special, invoc neconcordanța cu prevederile:

- art.24 alin. (1) și (2), art.28, art.54 alin.(2) și (3) din Constituție;
- art.3, art.8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
- art.7, art.10 alin. (1) și (3), art.17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice
- art. 2 din Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante;
- Art. 1, art. 2, art. 5 din Convenția Europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei

Castrarea chimică a bărbaților, reglementată în Republica Moldova prin actul normativ contestat, implică două aspecte majore ale drepturilor omului universal recunoscute: (1) interzicerea absolută a torturii și a altor pedepse sau tratamente inumane ori degradante; (2) dreptul la viața privată și de familie, care a fost în repetate rînduri interpretat ca asigurînd garanții autonome, inclusiv în partea ce ține de integritatea corporală. Acestea sunt recunoscute a fi cele mai fundamentale valori într-un stat democratic care respectă standardele internaționale privind drepturile omului.

Respectarea articolului 24 din Constituție

Articolul 24 din Legea Supremă, corelat cu articolul 7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și articolul 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, consacră una dintre cele mai fundamentale valori ale unei societăți democratice, enunțînd: *"Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante"*.

Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante la nivel constituțional este un element important al asigurării că o asemenea conduită interzisă nu va avea loc în jurisdicția statului. Articolul 24 alin. (2) din Constituție, formulat în termeni absoluți, coroborat cu articolul 54 alin. (3), nu prevede circumstanțe în care este permisă tortura, pedepsele și tratamentele crude, inumane ori degradante. Prin urmare această prevedere nu poate fi limitată de prevederi impuse de lege și nu poate fi invocată nici o justificare pentru actele care încalcă acest articol. Altfel spus, nu pot exista factori care ar putea fi interpretați de sistemul național de drept ca justificare pentru recurgerea la un comportament interzis.

Însă respectarea articolului 24 din Constituție nu rezidă doar în necesitatea combaterii torturii. Protecția lui se extinde peste mai multe tipuri de atentate asupra

demnității umane și integrității fizice. Avînd în vedere că prin interpretarea prevederilor Convenției Europene jurisprudența CtEDO face parte din dreptul accesoriu la tratatul internațional (*soft law*), Curtea Constituțională a statuat că aceasta devine parte a dreptului intern.¹ În acest context, examinarea jurisprudenței Curții demonstrează extinderea largă a interdicției cuprinse în art. 3 din Convenție și modul ei de interpretare a aplicării practice. Ansamblul cazurilor de încălcări ale acestui articol stabilește un șir de elemente ale domeniului de aplicare a lui:

- spectrul larg de comportamente și de acțiuni specifice care pot cădea sub incidența art. 3;
- diversitatea potențialilor făptuitori ai încălcărilor art. 3;
- determinarea dacă un anumit comportament sau acțiune încalcă art. 3, realizată în baza unor teste obiective și subiective;
- aspecte procesuale, precum ar fi obligația de a investiga *prima facie* plîngerile de tortură sau alte tratamente inumane;
- încălcarea art. 3 nu numai prin maltratare intenționată, dar și prin neglijență sau inacțiune sau prin neasigurarea unor standarde de îngrijire adecvate;
- impunerea obligației negative și pozitive: a obligației de a se abține de la comiterea anumitor acțiuni și obligația de a întreprinde acțiuni pozitive pentru a asigura indivizilor drepturile lor și de a-i proteja de tratamentele interzise.

Deși Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu s-a expus încă asupra castrării bărbaților, jurisprudența acesteia și rapoartele CPT-ului permit a deduce cîteva principii relevante care oferă suficiente temeieri pentru a conchide asupra caracterului defectuos al legii contestate din perspectiva asigurării respectării art. 3 și art. 8 din Convenție. Astfel, în cauza *Tyrrer versus Regatul Unit* Curtea a conchis că o pedeapsa judiciară corporală este o violență permisă de lege, ceea ce este o atingere adusă demnității și integrității fizice și o violare a art. 3. În acest caz Curtea a dezvoltat jurisprudența sa anterioară, apreciind că este suficient ca victima încălcării să se considere umilită în propriii săi ochi. În cauza *Jallon versus Germania* Curtea a stabilit că administrarea forțată de emetice în lipsa necesității terapeutice constituie o atingere adusă integrității fizice și psihice în sensul art. 3. În cauza *Y.F versus Turcia* Curtea a constatat că efectuarea unui control ginecologic al persoanei arestate, împotriva voinței ei și în lipsa necesității medicale, constituie o violare a art. 8. De asemenea, în mai multe cazuri ce țin de sterilizarea forțată sau coercitivă a femeilor, Curtea s-a expus asupra încălcării art. 3 și art. 8 din Convenție, menționînd că ”sterilizarea este o interferență majoră în statutul sănătății reproductive a persoanei și că implică aspecte multiple ale integrității personale (bunăstare fizică și mintală, viața spirituală și de familie, la fel ca și cea emoțională)”. Curtea a menționat în mod expres că pentru efectuarea unor asemenea proceduri este necesar consimțămîntul informat și liber exprimat al pacientului. În continuare Curtea a susținut că ”procedura de sterilizare poate condiționa sentimentul de teamă, chin și inferioritate. Suferința rezultată poate avea repercusiuni grave și durabile asupra stării sănătății fizice și psihologice a persoanei”.

¹ Hotărîrea Curții Constituționale nr. 10 din 16.04.2010 pentru revizuirea Hotărîrii Curții Constituționale nr. 16 din 28.05.1998 ”Cu privire la interpretarea art. 20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărîrii nr. 39 din 09.07.2001.

Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT), a căruia activitate este concepută ca parte integrantă a sistemului de protecție a drepturilor omului al Consiliului Europei, pune în aplicare un mecanism extrajudiciar “proactiv” alături de mecanismul judiciar reactiv existent al Curții europene a drepturilor omului, completând activitatea juridică a acesteia. În rapoartele sale în privința Poloniei, Danemarcei și Slovaciei, CPT a constatat că, în principiu, castrarea chimică a condamnaților pentru comiterea infracțiunilor sexuale nu este contrară Convenției europene pentru prevenirea torturii și a tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, bazate pe art. 3 din CEDO. Însă, acest tratament trebuie să respecte următoarele condiții:

- a) legislația trebuie să prevadă condițiile în care tratamentul poate fi aplicat și cele în care tratamentul nu poate fi aplicat. Aplicarea automată a castrării chimice în cazul unor anumite categorii de infracțiuni este inacceptabilă. Decizia cu privire la aplicarea tratamentului urmează a fi luată în baza unei examinări individuale;
- b) tratamentul trebuie aplicat doar cu acordul condamnatului, iar acordul să nu fie viciat. Până la exprimarea acordului, persoana trebuie informată despre efectele adverse ale tratamentului. Ea trebuie să poată să-și retragă consimțământul în orice timp;
- c) chiar dacă condamnatul este de acord, administrarea tratamentului urmează a fi decisă, în urma unei examinări individuale, de o comisie din care să facă parte și medici;
- d) condamnatul urmează a fi examinat prealabil, în timpul și după tratamentul administrat. De asemenea, el trebuie să aibă acces la o consultație medicală independentă. Evaluarea tratamentului urmează să fie făcută de către o autoritate medicală independentă.
- e) Pentru a preveni recidiva, tratamentul trebuie să fie însoțit de psihoterapie și alte forme de consultanță. Consultanța psihoterapeutică și de altă natură trebuie să continue și după finalizarea tratamentului medical;
- f) Castrarea chimică nu trebuie să fie o condiție pentru eliberarea condamnaților.

”Specialiștii din domeniul andrologiei și medicinei sexuale consideră *castrarea chimică*² ca tratament medical cu acțiune reversibilă utilizat în tratamentul cancerului de prostată, ca tratament paliativ sau cu scop de diminuare a sexualității. La încetarea acțiunii preparatului efectele ei de obicei dispar. Pentru a se produce o scădere de durată a libidoului și sexualității, preparate folosite în procedură se necesită a fi administrate permanent, sau cu o monitorizare a nivelului de testosteron cel puțin 2-3 ani, în dependență de vârsta subiectului căruia i se administrează și nivelul hormonal inițial. Este necesar a lua în calcul că castrarea chimică are un antidot puternic și eficient prin administrarea de testosteron intramuscular sau per os care anulează efectele ei. Castrarea chimică are efecte terapeutice directe, manifestate prin scăderea nivelului hormonului sexual masculin, testosteronul, și a acțiunii sale, în special asupra sexualității. Scade libidoul și se diminuează erecția, până la dispariția completă

² Castrarea chimică este o procedură care prevede blocarea sintezei sau a acțiunii hormonului masculin – testosteronul. Castrarea chimică constă în administrarea intramusculară, subcutană sau orală a preparatelor cu acțiune antiandrogenică. În dependență de preparat, efectul antiandrogen se va menține de la o zi, cu administrare orală, până la 3 luni.

a ei, urmată de micșorarea organelor sexuale. În același timp, acțiunea testosteronului asupra organismului uman este complexă, iar la reducerea nivelului său sub o anumită limită, apare efectul de îmbătrânire manifestat prin scăderea masei musculare, apariția obezității, ginecomastiei și osteoporozei.”³.

Măsura de siguranță apare, în toate cazurile, în calitate de măsură post-delictum sau post-factum, ea apare ca o consecință a săvârșirii faptei, ca o sancțiune de drept penal pe care legea o prevede pentru săvârșirea faptei prevăzute de legea penală în legătură cu care a apărut starea de pericol și care urmează să fie înlăturată sau redusă cu ajutorul acelei măsuri.

Măsurile de siguranță au apărut în legislațiile penale separat de pedepse numai în prima jumătate a secolului XX-lea ca rezultat al concepțiilor noi referitoare la cauzele fenomenului infracțional. *Se remarcă (mă refer la studiile criminologice) că s-a constatat existența unor stări umane sau sociale periculoase, care își au originea în cauze ce nu pot fi combătute prin pedepse.* Pe baza acestora s-a ajuns la concluzia că pentru înlăturarea acestor stări sunt necesare fie în locul pedepselor fie pe lângă acestea alte măsuri adecvate cu caracter preponderent preventiv, măsurile de siguranță.

Prin urmare măsurile de siguranță sunt destinate preîntâmpinării săvârșirii unor fapte prevăzute de Codul penal de către persoanele împotriva cărora ele se aplică și sunt îndreptate spre excluderea pericolului posibil.

La momentul de față, doctrina penală recunoaște în mod unanim caracterul de sancțiuni penale al măsurilor de siguranță. Până la formarea unei astfel de poziții, îndelungi controverse au marcat opiniile privitoare la natura juridică a acestora.

Reprezentanții școlii pozitivistice și neo-pozitivistice de drept penal concep măsurile de siguranță ca măsuri de apărare socială, menite a înlocui conceptul perimat de pedeapsă. *Cu alte cuvinte, s-a încercat substituirea pedepsei individualizată în raport de pericolul social al infracțiunii, cu măsuri de apărare socială adaptate pericolului social al făptuitorului. Meritul școlii pozitivistice constă în demonstrarea necesității de a se adopta măsuri care să conducă la combaterea stării de pericol a unor persoane care fie prin construcția bio-psihică, fie ca urmare a influenței mediului, sunt susceptibile să comită infracțiuni.*

Stările de pericol la care ne referim sînt anumite realități umane sau sociale, care țin de persoana făptuitorului sau de unele lucruri ce au legătură cu fapta săvârșită și care pot determina sau pot contribui la săvârșirea altor fapte prevăzute de legea penală⁴.

Înlăturarea și combaterea acestor stări de pericol scoase la iveală de săvârșirea infracțiunilor nu se pot realiza prin pedepse. Aplicarea de pedepse împotriva acestor stări nu ar avea nici o justificare întrucît ele nu-și au izvorul în încălcări ale legii penale, iar pe de altă parte, pedepsele ar fi lipsite de eficiență, fără de ele.

Așa se explică că în cadrul sistemului sancționar, alături de pedepse, ca mijloc de constrângere cu caracter respectiv, a fost necesar să se creeze un sistem complementar de mijloace cu caracter pur preventiv, care înlătură această stare de

³ Notă informativă privind procedura de castrare chimică. *Dr. Conf. Ion Dumbrăveanu, Membru al Comisiei de specialitate a Ministerului Sănătății în domeniul andrologiei și medicinei sexuale.*

⁴ "Drept penal" Partea generală, București 1992 (la realizarea acestei note au participat: Rodica M. Stănoiu, Ion Grigo etc.) pag. 228.

pericol și să prevină posibilitatea ca ea să contribuie la comiterea altor infracțiuni. Aceste măsuri sânt măsurile de siguranță.

De aceea în opinia autorului, *castrarea chimică* reieșind din natura sa capabilă să determine construcția bio-psihică a subiectului infracțiunii, urmează a fi tratată prin prisma logicii bivalente a principiului terțului exclus, exclusiv din perspectiva măsurilor de siguranță în conceptul fondatorului doctrinei umanitare Emanuele Carnevale, care *"caracterizează măsurile de siguranță ca mijloc de apărare non-penale, urmare a unui delict comis sau a unui fapt care are caractere anterioare ale delictului și pentru care se ține seama de subiectivitate și de un caracter periculos, caracteristice subiectului, datorită cărora pedeapsa nu poate fi aplicată sau este neîndestulătoare"*.

În contextul celor invocate, reieșind din raționamentul pus la temelia actului normativ contestat, castrarea chimică, în sensul art. 98 din Codul penal, are drept scop înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală. Aplicarea tratamentului medical în acest scop, fără stabilirea prealabilă a necesității terapeutice și fără a ține cont de voința persoanei, deviază de la scopul măsurii de siguranță și pare a fi o pedeapsă⁵ în sensul art. 3 din Convenție.

Cu toate că statul se bucură de o discreție sau de o marjă de apreciere în ceea ce privește pedepsele judiciare stabilite condamnaților, aplicarea obligatorie și efectuarea castrării chimice în condițiile legale insuficient reglementate, fără aprecierea necesității terapeutice și în afara voinței persoanei, are implicații în sensul art. 24 din Constituția Republicii Moldova. Această procedură ar putea fi calificată ca fiind pedeapsă degradantă instituționalizată, adică pedeapsă degradantă permisă prin lege, ordonată și executată de autoritățile statului, aducând atingere demnității și integrității ființei umane inclusiv prin angoasa așteptare. În acest context este de menționat că "pedeapsa" este unul din rarele cazuri când Curtea asigură un control de convenționalitate asupra legii naționale. În timp ce de foarte dese ori ea nu-și permite să aprecieze dispoziții legislative naționale și chiar raționează în raport cu "legalitatea internă, caracterul absolut al protecției instaurate de art. 3 face să declare incompatibilă cu Convenția orice lege represivă pe care ea o consideră contrară acestei dispoziții. Curtea a statuat că "o pedeapsă nu-și pierde caracterul degradant din simplul fapt că ea este considerată că ar constitui, sau constituie realmente, un mijloc eficace de descurajare sau de combatere a delincvenței. Aplicarea unor pedepse contrare art. 3 nu este niciodată admisibilă, oricare ar fi efectele lor disuasive".⁶

Pentru considerentele expuse, caracterul procedurii și circumstanțele legale în care aceasta trebuie să fie efectuată prezintă, în opinia avocatului parlamentar, tratament inuman și degradant.

⁵ Conform jurisprudenței CEDO, actul prevăzut de o lege sau obicei și se găsește înscris în arsenalul respectiv legal al unui stat este considerat ca pedeapsă.

⁶ Cauza *Tyrer versus Regatul Unit*

Respectarea articolului 28 din Constituție

Dreptul la respectarea vieții private este un drept fundamental, protejat atât de marile texte internaționale privind drepturile omului, cât și de legislația națională, în care a primit protecție constituțională.

În conformitate cu art. 28 din Constituție, statul trebuie să respecte și să ocrotească viața intimă, familială și privată. Acest drept cuprinde viața afectivă a unei persoane și conține anumite forme de protecție a integrității fizice și psihice neacoperite de art. 24 din Legea Supremă.

Cu referire la obiectul sesizării, noțiunea de "viață privată" cuprinde integritatea fizică și morală a persoanei, dreptul individului de a stabili și dezvolta relații cu semenii săi, dreptul la autonomie, dreptul la reproducere și dreptul la respectarea deciziei de a avea sau a nu avea un copil.

Statele au obligații pozitive, inerente asigurării respectului efectiv al vieții private și de familie, ce implică și necesitatea adoptării măsurilor legislative adecvate și suficiente care să aibă ca scop tocmai îndeplinirea acestor obligații pozitive.

În acest context este de menționat că, chiar dacă "castrarea chimică" nu implică efecte fizice grave sau de lungă durată, ea poate avea efecte psihologice negative și efecte terapeutice nefaste asupra organismului, inclusiv asupra sănătății reproducerii la bărbați. Pe lângă scăderea libido-ului, diminuarea erecției și micșorarea organelor sexuale apare efectul de îmbătrânire, manifestat prin scăderea masei musculare, apariția obezității, ginecomastiei și osteoporozei. Respectiv, măsura de siguranță "castrarea chimică", aplicată persoanelor condamnate pentru infracțiuni care atentează asupra inviolabilității sexuale în lipsa unei necesități terapeutice nu numai că implică riscul de a fi considerată tratament inuman și degradant, dar ridică și mari probleme în raport cu normele constituționale și standardele internaționale care asigură respectarea vieții intime, familiale și private, implicit a dreptului la reproducere.

Această intervenție medicală, în contextul Legii nr. 34 din 24.05.2012, ar putea fi considerată justificată dacă ea ar fi efectuată în conformitate cu legislația în vigoare, dacă ar urmări un scop legitim și dacă ar fi necesară într-o societate democratică.

În opinia avocatului parlamentar, legea contestată nu oferă reglementări suficiente pentru a permite aplicarea castrării chimice, nu este previzibilă și suficient de precisă, nu oferă o protecție adecvată împotriva arbitrarului. Mai mult decât atât, în condițiile reglementărilor actuale, conform cărora castrarea chimică se aplică obligatoriu, indiferent de necesitatea terapeutică, ingerința nu urmărește un scop legitim și nu asigură un echilibru corect între drepturile individului și *nevoia socială imperioasă*.

În jurisprudența instanței europene, sfera obligațiilor ce revin statelor în temeiul art. 8 din Convenție este deosebit de largă, raportată la toate valorile pe care ea le-a determinat ca fiind apărate de textul Convenției. În fiecare caz, când este vorba despre obligațiile pozitive impuse de art. 8, se ține cont de faptul că legislația națională trebuie să cuprindă garanții adecvate pentru a împiedica orice imixtiune arbitrară a autorităților în exercitarea dreptului garantat de Convenție. Astfel, statele au obligația pozitivă de a adopta măsuri legislative de natură a asigura respectarea

integrității fizice a persoanelor supuse unor intervenții medicale, spre a nu le expune unor consecințe grave ce ar putea rezulta din asemenea intervenții⁷.

În acest context este de menționat că la efectuarea unei intervenții medicale o importanță deosebită îl are acordul pacientului, exprimat benevol, în baza informațiilor multilaterale și exhaustive primite de la medic. CEDO a statuat cu valoare de principiu în sensul că o atingere "fie ea minimă" a integrității fizice a unei persoane produsă împotriva voinței celui în cauză are a fi privită ca o ingerință în dreptul la respectarea vieții private, prevăzut de art. 8 din Convenție⁸. Instanța europeană a mai evidențiat că "corpul unei persoane reprezintă aspectul cel mai intim al vieții private, iar o intervenție medicală forțată, chiar minoră, constituie o ingerință în exercitarea dreptului la viață privată"⁹, iar "sterilizarea constituie o ingerință majoră în statutul sănătății reproductive a unei persoane și necesită un consimțământ informat atunci când pacientul este un adult în deplinătatea facultăților mentale".

Luând în considerare Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, conștientă de actele care ar putea pune în pericol demnitatea umană printr-o folosire improprie a biologiei și medicinei, hotărâtă să ia în acest domeniu măsurile proprii pentru garantarea demnității ființei umane și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, Republica Moldova a ratificat Convenția privind drepturile omului și biomedicina¹⁰, care consfințește, în art. 2, primatul interesului și binelui ființei umane asupra interesului unic al societății sau al științei¹¹.

Totodată, legiuitorul a oferit un cadru normativ pertinent care să asigure dreptul la autonomie, ce implică consimțământul liber și în cunoștință de cauză al persoanei pentru orice intervenție în domeniul sănătății, respectarea vieții private a individului și alte aspecte ce țin de drepturile omului și demnitatea ființei umane în biomedicină. În acest sens sunt relevante Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263 din 27.10.2005, Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic nr. 264 din 27.10.2005. Mai mult, la 15 iunie 2012 Parlamentul a adoptat Legea privind sănătatea reproducerii nr. 138, prevederile căreia decurg din dreptul constituțional la respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private, asigură neamestecul statului în problemele planificării familiale și prin care sunt recunoscute, reglementate și garantate drepturile persoanelor la reproducere, parte integrantă a drepturilor omului.

Prin Legea pentru completarea unor acte legislative nr. 34 din 24.05.2012, a fost introdusă o nouă măsură de siguranță, "castrare chimică", care, în opinia avocatului parlamentar, vine în contradicție cu cadrul normativ în vigoare și prin care se încalcă dreptul la viață intimă, familială și privată, asigurat de constituție și de tratatele internaționale de domeniul drepturilor omului, la care Republica Moldova este parte. Or, instanța de la Strasbourg a decis că, în anumite situații, însăși existența

⁷ Cauza *Codarcea versus România*

⁸ Cauza *Storck versus Germania*

⁹ Cauza *August versus Regatul Unit*, Cauza, *Y.F. versus Turcia*

¹⁰ Convenția Europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, ratificată prin legea nr. 1256 din 19.07.2002

¹¹ "Interesul și binele ființei umane trebuie să primeze asupra interesului unic al societății sau al științei".

unor reglementări legale contrare dispozițiilor Convenției poate constitui o ingerință în drepturile apărute de art. 8

Scopul primordial al art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale rezidă în apărarea individului împotriva oricărei ingerințe arbitrare a puterii publice în exercitarea prerogativelor ce asigură însuși conținutul dreptului la respectarea vieții private și familiale. Orice ingerință, potrivit celui de al doilea paragraf al acestui articol, trebuie să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim, să apară ca necesară într-o societate democratică și să fie proporțională cu scopul urmărit.

În una din cele mai importante hotărâri ale sale privitoare la aplicarea dispozițiilor art. 8 din Convenție, pronunțată în cauza *Chapman versus Regatul Unit*, Curtea de la Strasbourg a precizat că o ingerință este considerată ca "necesară într-o societate democratică" pentru atingerea unui scop legitim dacă răspunde unei "nevoi sociale imperioase". În adoptarea măsurii care constituie o ingerință în exercițiul drepturilor apărute de art. 8, statele semnatare ale Convenției dispun de o marjă de apreciere, cu întindere variabilă. Însă, autoritățile naționale sunt chemate în primul rând să aprecieze necesitatea ingerinței și să vegheze ca un just echilibru să fie menținut între toate interesele ce au a fi luate în considerare în situația examinată. Curtea a arătat că este inevitabilă recunoașterea unei anumite marje de apreciere în acest domeniu, deoarece autoritățile statale, prin contactul lor direct cu realitățile țării, sunt, în principiu, mai bine situate decât o jurisdicție internațională în a aprecia anumite circumstanțe locale. Întinderea acestei marje depinde de natura dreptului garantat de Convenție, de importanța lui pentru persoana care îl invocă, de natura restricțiilor/activităților restricționate prin intervenția autorităților statale și de finalitatea restricției impuse.

În opinia avocatului parlamentar, imperfecțiunea legii contestate face imposibilă îndeplinirea de către Republica Moldova a obligațiunii pozitive de a asigura la nivel legislativ drepturile, protejate de art. 8 din Convenție, prin instituirea unui sistem eficient de garanții pentru ocrotirea sănătății reproductive, în special a bărbaților condamnați pentru infracțiuni care atentează asupra inviolabilității sexuale.

Potrivit articolului 8 din Constituție, Republica Moldova se obligă să respecte Carta Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

În Hotărârea nr. 55 din 14.10.1999, Curtea Constituțională a statuat că potrivit teoriei și practicii dreptului internațional, prin principii și norme unanim recunoscute ale dreptului internațional se înțeleg principiile și normele consacrate ale dreptului internațional care au caracter general și universal. Normele și principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional sînt executorii pentru Republica Moldova în măsura în care ea și-a asumat consimțămîntul de a fi legată prin actele internaționale respective. Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului nu pot fi interpretate și aplicate fără recunoașterea acestor principii.

Articolul 4 alin. (1) din Legea Supremă prevede că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care

Republica Moldova este parte. Curtea Constituțională a hotărât că această prevedere comportă consecințe juridice, presupunând, mai întâi, că organele de drept, inclusiv Curtea Constituțională și instanțele judecătorești, în limitele competențelor ce le revin, sînt în drept să aplice în procesul examinării unor cauze concrete normele dreptului internațional în cazurile stabilite de legislație.

În acest context, prezenta sesizare vizează principiile general acceptate cu privire la drepturile omului.

IV. CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

Pentru considerentele expuse, călăuzindu-mă de prevederile art. 31 din Legea cu privire la avocații parlamentari, art.4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit.a) din Codul jurisdicției constituționale solicit exercitarea controlului constituționalității prevederilor art. I p.1) și p.2) și sintagma ”în ultimele 3 luni de ispășire a pedepsei închisorii” din art. II p.2 al Legii pentru completarea unor acte legislative nr. 34 din 24.05.2012, prin prisma art.24 alin. (1) și (2), art.28, art.54 alin.(2) și (3) din Constituție; art.3 și art.8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; art.7, art.10 alin. (1) și (3), art.17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; art. 2 din Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; art. 1, art. 2, art. 5 din Convenția Europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei.

V. DOCUMENTE ANEXATE

CONSTITUȚIA

Articolul 24

Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

(1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Legile Republicii Moldova

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94 // *Monitorul Oficial* 1, 12.08.1994

Articolul 28

Viața intimă, familială și privată

Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.

Legile Republicii Moldova

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94 // *Monitorul Oficial* 1, 12.08.1994

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*

din 04.11.1950

Articolul 3. Interzicerea torturii

Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

Acorduri, Tratatate, Convenții

Convenția din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale // *Tratatate internaționale* 1/341, 1998

Articolul 8. Dreptul la respectare a vieții private și de familie

1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

Acorduri, Tratatate, Convenții

Convenția din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale // *Tratatate internaționale 1/341, 1998*

**Pactul internațional cu privire la drepturile
civile și politice***

din 16.12.1966

Articolul 7

Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice.

Articolul 10

1. Orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane.

3. Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților având drept scop esențial îndreptarea lor și reclasarea lor socială. Tinerii delincvenți vor fi separați de adulți și supuși unui regim potrivit vârstei și statutului lor legal.

Articolul 17

1. Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale.

2. Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri.

**Convenție împotriva torturii și altor pedepse ori
tratamente cu cruzime, inumane sau degradante***

din 10.12.1984

Articolul 2

1. Fiecare stat parte va lua măsuri legislative, administrative, judiciare și alte măsuri eficiente pentru a împiedica comiterea unor acte de tortură pe teritoriul de sub jurisdicția sa.

2. Nici o împrejurare excepțională, oricare ar fi ea, fie că este vorba de starea de război sau amenințare cu războiul, de instabilitate

politică internă sau de orice altă stare de excepție, nu poate fi invocată pentru a justifica tortura.

CONVENȚIE*
europenă pentru protecția drepturilor omului și a demnității
ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei
(Convenția privind drepturile omului și biomedicina)

Articolul 1

Scopul și obiectul

Părțile la această Convenție protejează demnitatea și identitatea ființei umane și garantează oricărei persoane, fără discriminare, respectul integrității sale și al celorlalte drepturi și libertăți fundamentale față de aplicațiile biologiei și medicinei.

Fiecare parte va lua în legislația sa internă măsurile necesare pentru a da efect dispozițiilor prezentei convenții.

Articolul 2

Întâietatea ființei umane

Interesul și binele ființei umane trebuie să primeze asupra interesului unic al societății sau al științei.

Articolul 5

Regula generală

O intervenție în domeniul sănătății nu se poate efectua decât după ce persoana vizată și-a dat consimțământul liber și în cunoștință de cauză.

Această persoană primește în prealabil informații adecvate în privința scopului și naturii intervenției, precum și în privința consecințelor și riscurilor.

Persoana vizată poate în orice moment să își retragă în mod liber consimțământul.

Codul penal

Capitolul X

MĂSURILE DE SIGURANȚĂ

Articolul 98. Scopul și tipurile măsurilor de siguranță

(1) Măsurile de siguranță au drept scop înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală.

(2) Măsuri de siguranță sînt:

- a) măsurile de constrîngere cu caracter medical;
- b) măsurile de constrîngere cu caracter educativ;
- b¹) castrarea chimică;
- c) expulzarea;
- d) confiscarea specială.

[Art.98 completat prin Legea nr.34 din 24.05.2012, în vigoare 01.07.2012]

Articolul 104¹. Castrarea chimică

(1) Persoanelor care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală care atentează la inviolabilitatea sexuală a altei persoane, inclusiv a minorilor, de către instanța de judecată li se poate aplica măsura de siguranță castrarea chimică în condițiile prevăzute la alin.(2)–(4).

(2) Castrarea chimică se aplică obligatoriu de către instanța de judecată, ca măsură de siguranță, pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.171 alin.(3) lit.a) și b), la art.172 alin.(3) lit.a), indiferent de pedeapsa principală aplicată.

(3) Castrarea chimică poate fi aplicată de către instanța de judecată pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.171 alin.(2) lit.a), alin.(3) lit.c)–f), la art.172 alin.(2) lit.a), alin.(3) lit.a¹)–e).

(4) Castrarea chimică se efectuează de către instituțiile medicale în comun cu instituțiile penitenciare, conform Regulamentului aprobat de Guvern, în ultimele 3 luni de ispășire a pedepsei, după rămânerea irevocabilă a sentinței de condamnare.

Articolul 174. Instituțiile și organele care asigură executarea măsurilor de siguranță

(1) Executarea măsurilor de constrângere cu caracter medical se asigură de către instituțiile curative specializate.

(2) Executarea hotărârilor judecătorești privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolicii și narcomanilor condamnați care execută pedeapsa închisorii sau detențiunii pe viață se asigură de către penitenciare. Dacă, după eliberarea din locurile de deținere, este necesară continuarea tratamentului medical forțat, executarea hotărârii se asigură de către instituțiile medicale specializate.

(3) Executarea hotărârilor judecătorești privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ se asigură de către organul de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul minorului, de către instituția specială de învățământ și de reeducare sau instituția curativă și de reeducare.

(3¹) Hotărârile judecătorești privind aplicarea castrării chimice se execută de către instituțiile medicale în comun cu instituțiile penitenciare, conform Regulamentului aprobat de Guvern.

(4) Executarea hotărârilor privind expulzarea cetățenilor străini și apatrizilor se asigură de către organele afacerilor interne.

(5) Executarea hotărârilor privind confiscarea specială se asigură de către oficiile de executare.

[Art.174 completat prin Legea nr.34 din 24.05.2012, în vigoare 01.07.2012]

Articolul 291¹. Aplicarea castrării chimice

Castrarea chimică se efectuează de către instituțiile medicale în comun cu instituțiile penitenciare, conform Regulamentului cu privire la modul de executare a măsurii de siguranță castrarea chimică aprobat de Guvern, în ultimele 3 luni de ispășire a pedepsei închisorii.

[Art.291¹ introdus prin Legea nr.34 din 24.05.2012, în vigoare 01.07.2012]

VI. DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURA

Declar pe propria onoare că informațiile ce figurează în prezenta sesizare sunt exacte.

mun. Chișinău
23.04.2013

Anatolie Munteanu.

